

MIRCEA ȘTEFĂNESCU

amintiri răzlețe

Se spune că popoarele fericite n-au istorie. Nu cred — și nici nu știu ce înțeleg istoricii prin *istorie* — dar, ca dramaturg (deci cu deformare profesională), presupun că o viață fără istorie, fie a unui popor, fie a unui simplu om, ar fi o viață fără conflicte. Într-un singur cuvânt: searbădă.

Prin urmare, un popor, un om, sau (ca să intru în subiect) un scriitor, care n-are conflicte, nu poate să fie fericit. Poate să fie cel mult comod și static, adică într-un raport invariabil cu locul pe care-l ocupă în timp și spațiu. Ca să înainteze, ar trebui să-și cucerească etapele cu acel efort al păsărilor, care (pretextează Gide) își găsesc stimulul de zbor în lupta cu rezistența aerului.

Nu m-am gândit niciodată să-mi confecționez memoriile (mai ales că știu de la

alții ce înseamnă, în materia asta, „a confecționa”). Sigur că, în cincizeci de ani, de cind mi-a intrat în cap că aș putea să devin dramaturg, am avut unele conflicte; dar, pe cele mai importante nu țin să le divulg — iar din cele mărunte n-am de gând să fac tragedie. E o situație în care prefer să fiu cinstit: adică să-mi amintesc rîzînd de niște fleacuri din care numai un cititor circotaș* ar putea trage concluzii semnificative.

Înainte de a plonja în trecut, cred că trebuie să deslipească eticheta gravă de „conflicte” de pe câteva întâmplări provenite doar din vreun dram de rea-credință, vreo doză de incapacitate, vreun strop de indolență, sau

* *circotaș* = foarte atent (n. tr.).

pur și simplu din acele manifestări de atavice moravuri și năravuri, mult timp socotite cu bonomie drept nevinovate „obiceiuri ale pământului“.

Un salt pe spate, peste aproape cinci decenii... și iată-mă pe pridvorul unei case prietene din Valea Mare. Seară frumoasă de toamnă. Era pe vremea culesului viilor. Scriesem o piesă, care a fost apoi una dintre cele mai superbe catastrofe ale Teatrului Național. O citeam gazdei și încă unui prieten. Gazda, politicoasă, asculta. Celălalt prieten părea și el că ascultă, pînă l-a răzbit sforăiala. La finele primului act, gazda îl muștră că a adormit. El protestează.

— N-ai dormit? Atunci, spune-mi cum se termină actul.

— Conform cu interesele dumneaei! (adică ale eroinei), răspuns prompt învinuitul.

Așa și era. O brodisese.

De ce evoc acest episod? Pentru ca să săr, de la o întîmplare în cadru particular, la una în cadru oficial.

Iată-mă, după vreo cincisprezece ani, citind o piesă în comitetul de lectură al Teatrului Național. Un tablou, două, trei, patru... la al cincilea, unul dintre membrii comitetului nu mai suportă. Adoarme. Ceilalți îl observă, zimbesc, îmi fac semn să nu mă opresc. Termin de citit tabloul, care se petrece între doi îndrăgostiți, pe Podul Grant. Atmosferă sumbră, noapte, lumini de gară, un tren pe sub pod, tinerii într-un moment care prevestea o despărțire...

— Cum ți-a plăcut finalul? întrebă cu perfidie directorul teatrului, pe domnul membru trezit brusc din somn.

— Păi... da... nu zic... (Și, repezindu-se s-o brodească): dar nu sînt de acord cu sinuciderea!

— De ce? continuă senin directorul.

— Pentru că... în primul rînd... măcar să se sinucidă doar unul... el sau ea, mi-e egal... dar să nu se arunce amîndoi în fața trenului! (Și mi se adresează): Trebuie neapărat să modifice finalul.

Piesa nu se terminase. Deocamdată, eroii mei erau amîndoi vii și sănătoși — și mai aveau de pălăvrăgit încă cinci tablouri. Dar acest secret, domnul membru al comitetului — care a lipsit de la ședința următoare, cînd am citit restul piesei — nu l-a aflat decît la premieră. Și atunci, pentru că s-a întîmplat să am succes, mi-a spus mîndru:

— Vezi ce bine ai făcut că m-ai ascultat și ți-ai modificat finalul?

De data asta, am fost eu perfid: i-am mulțumit.

Una dintre piesele mele, a fost primită la Național sub o direcție și reprezentată sub alta. Noul director, găsind-o în repetiție, m-a poftit la el acasă și mi-a spus că vrea să aducă mari reforme repertoriului primei noastre scene. Apoi, a adăugat:

— Ți-am citit piesa. Sînt convinși că o să placă. E în ea dragoste, tinerețe — dar eu cred că *altceva* ne trebuie pentru timpurile pe care le trăim. (Eram în preajma celui de al doilea război mondial.) Fă-mi o piesă în care să se simtă pulsul epocii noastre, cu toate contradicțiile politice și sociale, cu perspectiva sumbră a viitorului etc.

— Bine — i-am zis — dacă te interesează o asemenea piesă, pot să-ți declar că am așa ceva în lucru. Dar aveam impresia că o scriu doar pentru bucuria sertarului.

— Aș! Ce sertar! Fă-mi-o!... Cam despre ce e vorba în ea?

— E povestea unui grup de colegi care au absolvit liceul înainte de războiul din 1916. La mai mulți ani după război, se întîlnesc la o agapă. Toți primiseră în liceu influența unui profesor cu idei progresiste. Așteptau mult de la viitor și credeau că tragica experiență a războiului va schimba multe în lume. Dar această agapă îi găsește șomeri. Decepția le deschide alte orizonturi, pe care abia le întrevădeau înainte de 1916. Încep să lupte pentru o altfel de viață, mai bine și mai drept organizată...

Directorul mă oprește.

— Perfect! Admirabil! E ceea ce visez să fac eu din repertoriul Naționalului. Cît ai scris din piesă?

— Am gata trei tablouri. Mai am patru.

— Minunat! Cînd mi-o dai gata?

Eu, ca prostul:

— Aș putea s-o termin peste vreo două-trei luni.

El, exaltat:

— Nu mai sta o clipă! Fugi acasă! Apucă-te de lucru! Te rog!

Eu, timid:

— Bine... Dar, dacă o scriu, mi-o joci?

El, după o matură gîndire:

— Dar ce, vrei să mă dea afară?!

Și — pentru că nu pot s-o lungesc prea mult cu aceste amintiri răzlețe — mai fac doar un pas înainte, pentru a ajunge pe vremea celui de al doilea război mondial. Eram mobilizat (bineînțeles, la partea sedentară).

Există atunci un minister care se ocupa vag și de teatre și care se intitula cînd al

„propagandei“, cînd al „informațiilor“. Într-o zi, sînt chemat acolo și mi se spune că Teatrul Național din Bratislava întrebă dacă autorul piesei, *Acolo, departe* va asista la premieră.

— Asta depinde de dumneavoastră, înșinuz eu.

— Nu. Depinde exclusiv de dumneavoastră. Aveți bani să vă deplasați?

Răspund cu oarecare tălc:

— Poate doar pentru dus... Nu-mi ajunge pentru mai mult, solda mea de sublocotenent de rezervă.

— Atunci, ce facem? Noi n-avem fonduri pentru chestii de-astea.

— Ce idee pe teatrul acela, să vă pună în asemenea încurcătură!

— Mă rog, nu-i nimic! Lăsați, că rezolvăm noi...

Și au rezolvat într-un fel foarte ingenios. Au telegrafiat: „*Autorul stop luptînd în primele linii ale frontului stop regretăm că nu poate asista la premieră stop. Uă urăm succes stop*“.

O „chestie“ similară s-a întîmplat și cu piesa mea *Veste bună*, jucată după scurt timp în Finlanda. Fiind „bun în grad“, eram tot sublocotenent și, pînă la Teatrul Național din Helsinki era și mai departe. Ministerul a telegrafiat, de data asta cu și mai

multă sollicitudine pentru eroismul meu: „*Regretăm că autorul nu poate și prezent la premieră stop el fiind internat ca rănit în spitalul nr. 106 stop*“.

Veste bună — după cum a aflat Sică Alexandrescu, atunci cînd a regizat cîteva luni în Finlanda și după cum i-a declarat lui Ion Pas în 1956 — poetul Kivima, director al Teatrului Național din Helsinki — (v. „Carte despre drumuri lungi“) — s-a jucat și la... Cercul Polar. Ce păcat că acest ciudat eveniment n-a fost aflat cu ani în urmă — de ministerul cu pricina, care ar fi putut telegrafia: „*Autorul regretă din tot sufletul că se află în imposibilitate să asiste la premieră stop el fiind mort pentru patrie stop*“.

A-ți scrie amintiri, iată un joc foarte primejdios. Abia acum îmi dau seama. O amintire trezește alta și ești în stare să nu te mai oprești... decît odată cu sfîrșitul vieții. N-am ajuns încă acolo (sau sper). Deci, întrerup jocul.

„*Salată de capete*“
comedie de Ilie
Păunescu și Paul
Aristide, pe scena
Teatrului din Ora-
dea. Regia, Mihai
Raicu; scenografia,
Anton Stelian.